

Гаврилюк І. О.

студентка 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ СТОРОНИ ЗАХИСТУ У СВІТЛІ ЗМАГАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

У розвитку будь-якої правової галузі науки, виду діяльності завжди існують головні напрямки, які складають їх концептуальну сутність. Для кримінального судочинства на сучасному етапі таким напрямком виступає змагальність як метод, принцип, зрештою — як тип кримінального процесу.

Модель процесу є важливим аспектом, від якого залежить якість судочинства, його відповідність міжнародним стандартам справедливого суду. Відповідно, світові тенденції активних змін моделей процесу не могли не позначитись на формуванні сучасного судового процесу України. Тому вкрай важливо у нормотворчості та правозастосуванні враховувати типологічні риси кримінального процесу, усвідомлювати саму суть змагального провадження.

У науці сформувалось розуміння змагальності як стану кримінального процесу, при якому надається можливість сторонам проявити всі свої якості, пред'явити фактичні дані суду з метою переконання його у правильності своїх доводів. Дана засада процесу є способом взаємодії процесуально рівних сторін, що виконують протилежні функції — обвинувачення та захисту — під наглядом суду, який вершить функцію правосуддя.

Одночасно суд створює й умови для реалізації наданих сторонам процесуальних прав та виконання покладених на них процесуальних обов'язків. Змагальність заснована на ідеї, що протилежність інтересів сторін є найкращим засобом забезпечення повноти подання суду фактичних даних, а розгляд судом цих даних з участю обох сторін гарантує справедливість його рішень.

Саме поняття змагальності не є новим для кримінального процесу, проте, лише з прийняттям нового процесуального кодексу даний принцип здобув чітке закріплення. Ст. 22 Кримінального процесуального кодексу проголосила: кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими законом.

Для аналізу змагальності сторін як засади кримінального судочинства необхідно детальніше проаналізувати реалізацію її ключових елементів у кримінально-процесуальних нормах. Зокрема, наявність сторони обвинувачення та захисту.

Як ми бачимо, законодавець презумує наявність особливої позиції у кожній із цих сторін. Так, сторона захисту переслідує мету — забезпечити виправдання обвинуваченого (підсудного) або ж, принаймні, домогтися максимального пом'якшення юридичних наслідків, якими кримінальне провадження може для нього закінчитися. Згідно ч. 1 ст. 47 КПК України, захисник, зокрема діє на встановлення обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого. Саме від ініціативності захисника, від добору ним арсеналу засобів та методів, що знаходяться в його розпорядженні відповідно до чинного законодавства залежить результат справи, досягнення кінцевої мети, що ставилась стороною.

Одним із завдань кримінального провадження є забезпечення того, щоб

жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений. Звичайно, що велика роль у цьому належить захисту, проте, завдання кримінального провадження в силу своєї загальності та обов'язковості підлягають виконанню також і стороною обвинувачення. Доказом даного постулату є, наприклад, положення ч. 5 ст. 223 КПК України про те, що слідчий, прокурор у разі отримання під час слідчої, розшукової дії доказів, що можуть вказувати на невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, зобов'язані провести вказану слідчу дію у повному обсязі та долучити вказані процесуальні документи до матеріалів досудового розслідування. (Ряд науковців наголошують, що дане положення створює привілейоване становище стороні захисту, так як у них такого діаметрально протилежного обов'язку немає)

У будь-якому правовому суспільстві захиснику відведено особливу роль, варто сказати те, що його призначення не обмежене сумлінним виконанням свого обов'язку. Захисник повинен діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чії права і свободи йому довірено захищати.

Звичайно, в усіх аспектах діяльності захисника, на нього покладений цілий комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру, які надзвичайно часто вступають у протиріччя.

Захисник має бути чудовим психологом та оратором, а також креативним у виборі засобів для досягнення мети. Адже саме сукупність цих засобів сприяє досягненню бажаного результату.

Іноді доводиться стикатися з ситуаціями, коли захисники для досягнення позитивного результату перекручують бачення норми права, щоб у вигідному світлі представити свої аргументи, при цьому прикриваються такими високими поняттями як верховенство права. Зокрема такі маніпуляції дискредитують довіру не лише до захисника а й до цих, дійсно, значимих понять. В таких випадках ми не можемо говорити про належне функціонування такої основоположної засади як змагальність. Звичайно, це повною мірою відбивається на правосвідомості громадян, підбиваючи віру у право та закон як такі.

Якщо ж допустити дещо заідеологізований варіант, в якому усі захисники виконували б свої функції належним чином, то робота захисника у свідомості громадян не прирівнювалася б до функції передачі хабара від клієнта до судді. Тоді б кожна справа була б для представника цієї надзвичайно важливої професії як змагання знань, кмітливості, професійних та ділових якостей.

Звичайно, не можна спростовувати той факт, що в наш час є професіонали, порядні особистості, які сумлінно використовують весь арсенал засобів, що належить їм відповідно до закону. І наданий момент, дуже хотілося б, щоб чисельність таких професіоналів у своїй справі зростала у геометричній прогресії.

На сучасному етапі розвитку, слід говорити про те, що ефективність кримінального судочинства, насамперед, залежить не від «задекларованих» основних засад, а від того який шлях обирають учасники процесу задля досягнення бажаного результату.